

A MURAVIDÉKI MAGYARSÁG 1920 ÉS 1991 KÖZÖTTI SORSFORDULÓINAK ÁTTEKINTÉSE

KOVÁCS ATTILA

REVIEW ON THE TURNING POINTS OF THE HUNGARIAN MINORITY
IN MURAVIDÉK BETWEEN 1920 AND 1991

Abstract

The study introduces the main turning points of the Hungarians in Muravidék, the smallest group of the Hungarian minority in former Yugoslavia in the 20th century. The first turning point was the modification of the borders after World War I, when Hungarians of the recent Muravidék, that previously was part of Zala and Vas counties and that way part of the compact Hungarian community, became minority. The south Slavic colonisation in the interwar period and later the internment of these colonists by the Hungarian authorities to Sárvár in summer 1942 have not have influenced directly the fate of the Hungarians in the Alsóledva area but indirectly had big impact on it. The reattachment of „Délvidék” (Southerland) to Hungary in 1941 meant a new crucial event for the Hungarians of Muravidék, just like the restoration of the status of the region in 1945 when many atrocities were against the Hungarians. The exclusion of Yugoslavia from the Cominform in 1948 had serious consequences for the Hungarians living mostly in the borderlands. However, those events following this period that defined the fate of Hungarians in Muravidék influenced their life rather positively.

Keywords: Hungarians in Muravidék, turning points, colonisation, atrocities, bilingualism

Bevezetés

A trianoni békekötés egyik következményeként a történelmi Zala és Vas megyék délnyugati részeit az újonnan megalakuló Szerb-Horvát-Szlovén (SzHSZ) Királysághoz csatolták. Az 1921-es jugoszláv népszámlálás az egykor Zala és Vas megyék részét képező területen (szlovénul Prekmurje) 26, túlnyomó többségében magyarok lakta települést talált a jugoszláv-magyar határ mentén. A 26 településen az említett népszámláláskor összesen 15 780 személyt írtak össze, akik közül 13 067 fő (82,8%) magyar anyanyelvűnek, 2395 fő (15,2%) pedig szlovén anyanyelvűnek vallotta magát. A maradék 318 főt (2%) az egyéb kategóriába sorolták be (KOVÁCS A. 2006). Amikor a muravidéki magyar közösségről beszélünk, a fenti 26 települést, illetve annak magyar lakosságát értjük.

A kisebbségi sorsba került muravidéki magyarság 20. századi sorsfordulói néhány pontban érintkeznek a magyarság sorsfordulóival. Ha Romsics Ignác 2012-ben megjelent „Magyar sorsfordulók 1920–1989” című munkáját vesszük alapul, akkor ezek a következők: a trianoni békeszerződés (1920), a bácskai bevonulás (1941), belépés a háborúba (1941), Trianon másodszer (1947). Több a közös pont a délvidéki magyarság két nagy másik csoportjával, a vajdasági és a baranyai (Horvátország) magyarságéval. Ennek alapján ide sorolhatók még a két világháború közötti délszláv kolonizáció a többségében magyarlakta területeken, az 1944/45-ös délvidéki atrocitások, Jugoszlávia 1948-as kizárása a Kominformból, valamint Jugoszlávia 1991-es szétesése. Néhány pontban azonban muravidéki sajátosságról beszélhetünk: ilyen a kétnyelvű oktatás bevezetése 1959/60-ban és az érdekközösségek megalakulása 1975-ben. A tanulmányban a muravidéki magyar sorsfordulókat tekintjük át röviden, az 1920-as trianoni békekötéstől az 1991-es szlovén önállósodásig.

A trianoni békeszerződés

A magyarság egyik meghatározó sorsfordulója, nemzeti traumája mindenképpen az első világháborút lezáró trianoni békeszerződés volt, amelynek következtében több mint 3 millió magyar anyanyelvű személy került idegen uralom alá. A három millió kisebbségi magyar közül fél millió került az SzHSz Királyságba (Horvát-Szlavónország nélkül), többségük Bácskában, Bánátban, valamint a baranyai háromszögben élt. A fél millió délvidéki magyarból Muravidék 26, többségében magyarok lakta településén 1921-ben 13067 fő élt, míg az egész Muravidéken (Prekmurje), vagyis az egykor Vas és Zala megyékhez tartozó területeken a Muraköz nélkül összesen 14413 magyar anyanyelvű személy lakott (KOVÁCS A. 2006).

Muravidék sorsa a trianoni békeszerződéssel még nem dőlt el véglegesen, mivel az aláírt békeokmány a határok pontos megállapítását a határmegállapító bizottságokra bízta. Muravidékkel kapcsolatosan a bizottság 1921. november 15-én a Népszövetség Tanácsának felterjesztett beszámolójában 27 muravidéki település Magyarországhoz történő csatolását javasolta. A Határmegállapító Bizottság által javasolt terület (212 m²) a trianoni békeszerződésben rögzített határtól nyugatra, kb. 3-4 km sávban húzódott és 21, túlnyomó részt magyarok lakta települést foglalt magába. A javaslatról egy évvel később, 1922. november 10-én döntött a Nagykövetek Tanácsa, amely jugoszláv ellenkezésre elvetette a Határmegállapító Bizottság javaslatát és rögzítette a korábban megállapított határvonalat (GÖNCZ L. 2001).

Kolonizáció a Lendva-vidéken a két világháború között

A muravidéki magyar közösséget erőteljesen érintette a két világháború között végrehajtott jugoszláv földreform és kolonizáció. A jugoszláv földreform ugyanis kizárta az országban élő kisebbségeket a földosztásból, agrár földet elsősorban csak az államalkotó nemzet tagjai kaphattak. Ennek ellenére muravidéki magyarok is kaptak földet a földosztás során, viszont számuk elenyésző volt és a kapott földterület is kicsi volt (KOVÁCS A. 2004).

Muravidéken is a földreformmal párhuzamosan zajlott a kolonizáció. A Mura menti térségben az Alsólendva környékén elterülő Esterházy uradalom agrár földjeit használták fel betelepítésre. 1921 és 1932 között három hullámban összesen 7 kolóniát létesítettek az ide telepített délszláv, elsősorban szlovén anyanyelvű telepesek, kolonisták.

Az első betelepítési hullámra 1921/22-ben került sor, amikor tengermelléki szlovén menekülteket telepítettek Alsólendva környékére, akiket az Isonzó menti harcok űztek el eredeti lakhelyükről. Az első telepesek 1921 nyarán érkeztek az Alsólendva szomszédságában található Petesházára és a település határában lévő majorsági épületekbe költöztek. Mivel a petesházi kolóniát nem lehetett bővíteni, a sterntal-i (Strnišče) menekülttáborban lévő tengermelléki menekültek másik csoportja számára egy teljesen új települést hoztak létre a Mura mentén 1922 második felében Benica néven.

A második hullámra, amely egyben a legnagyobb telepítést is jelentette a Muravidéken, három évvel később került sor. 1925 tavaszán és nyarán a hídvégi és a gyertyánosi majorságok területére telepítettek kolonista családokat. A hídvégi és a gyertyánosi kolonisták muravidéki szlovének voltak, akik Alsólendva környékére költöztek. A muravidéki szlovének mellett 1925-ben a tengermellékről és Isztriából az olasz fasizmus elől menekülő családokat is telepítettek le az Esterházy uradalom pincei majorságán.

Az Esterházy uradalmat érintő kolonizáció harmadik hullámára a földreformot lezáró törvény meghozatala után került sor. Kámaháza település határában 1931 tavaszán több-

ségében tenger melléki szlovén, illetve néhány horvát és egy szerb család létesített kolóniát. Az Esterházy uradalmon az utolsó kolónia 1932 és 1934 között vált Hosszúfalu település részévé (KOVÁCS A. 2004).

A levéltári források alapján a két világháború között az Esterházy uradalom egykori területére összesen 254 családot telepítettek 1305 családtaggal, akik között 1912 kataszteri hold agrárföldet osztottak szét. A levéltári források részletes elemzése lehetővé tette a telepések származási helyének feltárását. Az adatokból kiderült, hogy a Tenger mellékről (Isztriával együtt) 111 családot telepítettek le az Esterházyak alsólendvai birtokán. 120 telepes család a Muravidékről, korábban Zala és Vas megyékhez tartozó szlovén falvakból érkezett Alsólendva környékére. Az ország egyéb területeiről, főként Szlovéniából 23 család érkezett, akik a különböző kolóniakon kaptak birtokot a földreform során (KOVÁCS A. 2004).

Az Esterházy uradalmon végrehajtott földreform és kolonizáció Alsólendva és környékének gazdasági és társadalmi viszonyai mellett kihatott a kistérség nemzetiségi összetételre is. A telepítések során az oda telepített 1305 délszláv, többségében szlovén nemzetiségű telepes az alsólendva környéki, túlnyomó többségében magyarok lakta települések lakosságának közel 10%-át jelentette. A vidék nemzetiségi összetételében beállt változásokat csak tetőzte a földreformból kismimmizett magyarok elvándorlása (KOVÁCS A. 2004).

A Muravidék visszacsatolása 1941-ben

Közismert, hogy a magyar csapatok 1941. április 11-én indultak meg Jugoszlávia felé a délszláv állam elleni hadműveletekben. Április folyamán a magyar csapatok ellenőrzésük alá vonták Bácskát, a baranyai háromszöget, Muraközt és a Muravidéket. A visszacsatolt délvidéki területeken (11417 m² tett ki) az 1941-es népszámlálás adatai szerint 1 030 027 főt írtak össze, közülük 39%-a vallotta a magyar nyelvet anyanyelvnek (ROMSICS I. 2012).

Muravidéket a támadó német katonai egységek már az első nap, április 6-án megszállták. Tíz nappal később, 1941. április 16-án vonultak be a magyar csapatok, akiket a vidék magyar lakossága nagy örömmel fogadott. A muravidéki magyar lakosság a Magyarországhoz történő visszacsatolást felszabadulásként élte meg 22 év kisebbségi lét után, amely alatt a jugoszláv állam másodrendű állampolgárként kezelte őket. A magyar ajkú lakosság túlnyomó részét kizárta a földreformból, a magyar nyelvű iskolákat elsorvasztotta, a hivatalos életben megszüntette a magyar nyelvet stb. (GÖNCZ L. 2001).

Annak ellenére, hogy a magyar uralom csak négy évig tartott (a szovjet csapatok 1945. április első napjaiban vonultak be Muravidékre), a muravidéki magyar közösség életében – különösen az oktatás és a közművelődés terén – a háború után is érezte hatását a magyar hatalom rövid muravidéki jelenléte.

Az oktatás szerepéről röviden megjegyezhetjük, hogy az 1941-es hatalomváltás eredménye elsősorban az volt, hogy a magyar nyelv visszatérhetett az iskolákba. Az 1920-as évek elején ugyanis a még működő magyar nyelvű tagozatokat a jugoszláv hatalom az 1930-as évek végére különböző adminisztratív lépésekkel teljesen leépítette. Az 1941-es visszacsatolást követően a muravidéki magyar tanerő mellett nagy számban jöttek tanítók és tanítónők a trianoni Magyarországról, akik az oktatás mellett a közművelődés terén is fontos szerepet játszottak (GÖNCZ L. 2006; KOVÁCS A. 2011a).

A muravidéki magyarság kulturális, műkedvelő tevékenysége a két világháború közötti időszakban elhanyagolható volt. Az 1941-es politikai fordulatot követően viszont a műkedvelés terén is változott a helyzet. A muravidéki magyar településekre magyar tanítók érkeztek, akik a téli hónapokban amellet, hogy magyar nyelvtanfolyamokat szerveztek a magyar nyelvtudás tökéletesítésére, színdarabokat is tanítottak a helyieknek. A színda-

rabokkal a különböző falvakban alakult színtársulatok a szomszédos magyar falvakba is ellátogattak. A magyar éra alatt végzett műkedvelő tevékenység a háború után is érezte hatását, hiszen az 1940-es évek második felében több színművet is betanultak a fiatalok (VARGA S. 1995).

A délszláv származású kolonisták internálása 1942-ben

Habár közvetlenül nem, de közvetve nagy valószínűséggel kihatott a muravidéki magyarok sorsára a délszláv kolonisták 1942. évi internálása. Sokan, elsősorban muravidéki magyar kortársak ugyanis ok-okozati összefüggést látnak a délszláv származású telepesek 1942-es és a muravidéki magyarok 1945-ös internálása között.

A fentiekben már szó volt arról, hogy az első Jugoszlávia idejében lezajlott kolonizáció során délszláv, elsősorban szlovén származású kolonistákat telepítettek Alsólendva környéki magyar falvakba, illetve azok szomszédságába. Az 1941 áprilisában megtörtént impériumváltást követően a magyar hatóságok hátrányos intézkedésekkel sújtották a kolonistákat. 1942. június 22-én és 23-án internálták azokat az Alsólendva környéki kolonistákat, akik 1918. október 31-e után telepedtek le a Délvidéken, illetve Muravidéken. Petesháza, Benice, Kámaháza, Hosszúfalu, Pince major és Gyertyános telepese falvakból összesen 589 kolonistát – családokat, gyermekeket, felnőtteket, öregeket – telepítettek ki. Az internált személyeket a falvakból először Alsólendvára, a vasútállomásra szállították. Az állomásról 1942. június 23-án indult el a vasúti szerelvény a telepesekkel Sárvárra (VALENČIČ, S. 1992).

Még 1942-ben a sárvári táborból a 15 évesnél fiatalabb gyermekeket a magyarországi szerb pravoszláv egyház közreműködésével bácskai családokhoz küldték. A későbbiekben a fiatal és életerős telepesek különböző nagybirtokokon, illetve a háború végéig munkaerőhiányban szenvedő módosabb gazdáknál kaptak munkát. Az egyik internált által közölt adatok szerint a táborban összesen 23 Alsólendva környéki telepes hunyt el, míg további 12 internált személy a tábortól távol halt meg. Így a Sárvárra internált délszláv telepesek közül végül is összesen 35 hunyt el a második világháború alatt (VALENČIČ, S. 1992).

A muravidéki magyarokat ért atrocitások 1945-ben

A Vörös Hadsereg 1945. áprilisi bejövetele, majd az azt követő jugoszláv partizán hatalomátvételt követően a muravidéki magyarságot különböző sérelmek, illetve atrocitások érték. Ahogy arról már szó volt, a szovjet katonaság 1945. április elején vonult be a Muravidékre. Az itt élő magyarokat nagyobb atrocitás nem érte a szovjet katonák részéről, egyedül a nyilas párt helyi szinten működő vezetőit vitték el, akik közül senki nem tért vissza (VARGA S. 1994). Annál több atrocitás érte a magyarokat a helyi partizánoktól, akik a szovjetektől vették át a hatalmat. Az újonnan felálló jugoszláv hatalom a magyar éra alatt a muravidéki magyar településeken vezetői, illetve előljárói posztot betöltő személyeket legtöbb esetben összegyűjtötték (VARGA S. 1994; GÖNCZ L. 2006). Annak ellenére, hogy Muravidéken nem történtek a vajdasági magyarságot ért véres leszámolások, a háborút követően néhány muravidéki magyart az új hatalom emberei likvidáltak (GÖNCZ L. 2006; KOVÁCS A. 2011a). Még 1945 áprilisában a partizánok Filócz (Filovci) településen egy lágeret létesítettek azon személyek számára, akik beléptek a nyilas pártba. A tábort a nyár folyamán számolták fel (MIKOLA, M. 2007).

A legnagyobb sérelem a muravidéki magyarokat azonban 1945 júliusában érte. Július 9-ről 10-re ugyanis a jugoszláv partizánok 558 muravidéki magyar személyt vittek el

a hrastoveci várban kialakított internáló táborba, majd idővel egy részüket Sternthalba (Strnišče pri Ptuju) szállították. Az 558 muravidéki magyart 19 településről gyűjtötték be. Az intézkedés egy kivételével az összes Alsólendva környéki magyar település érintette. Az internált személyek túlnyomó többsége öreg, nő és gyermek volt. A Hrastovecre és Sternthalba internáltak nagy része szeptember végén térhetett haza a táborból (GÖNCZ L. 2006; MIKOLA M. 2007).

A különböző atrocitások következtében elhunyt muravidéki magyarok száma még pontosításra vár. Tény viszont, hogy a megtörtént események megbélyegezték az érintetteket, azok családját, szűkebb és tágabb környezetüket. Az internált és elhurcolt, börtönbe zárt személyeket emberi méltóságukban porig alázták, sorsukat tudatosan kényszerpályára állították, amit egész életükön át hordoztak.

Muravidéki magyarok a Kominform-vita idejében (1948–1953)

A Kommunkista és Munkáspártok Tájékoztató Irodája (Kominform) 1948. június 28-án Bukarestben közzétett határozatában elítélte Jugoszláviát, ami egyet jelentett az ország kommunista világon belüli kiközösítésével. A délszláv állam Kominformból történő kiközösítését, illetve később kizárását követően a magyar-jugoszláv határ „frontszakasszá” vált. A két ország között addig intenzív állami- és pártkapcsolat szembenállássá változott. A hivatalos politikai-diplomáciai kapcsolatok mellett az állampolgárok magán kapcsolatrendszere is megszűnt, hiszen a határokat hermetikusan lezárták. Mivel a muravidéki magyar települések nagy része közvetlenül a jugoszláv-magyar határ mentén terült el, a Kominform-vita különösen érzékenyen érintette őket. A magyar-jugoszláv határon felállított vasfüggöny következtében teljesen megszűntek a rokoni kapcsolatok és a határ menti együttműködés (KOVÁCS A. 2011b).

Mivel úgy a magyar, mint a jugoszláv fél tartott egy fegyveres konfliktus kirobbanásától, különböző intézkedéseket hoztak annak érdekében, hogy minél felkészültebben érje őket egy esetleges katonai összecsapás. Ennek érdekében totális hírszerzőmunkát végeztek a másik kárára, következésképpen a magyar-jugoszláv határszakasz 1948 és 1953 között háborús övezetté változott. A két hírszerző szolgálat, a jugoszláv UDB (Uprava Državne Bezbednosti) és a magyar ÁVH (Államvédelmi Hatóság) összecsapása több mint száz halálos áldozatot követelt (RITTER L. 2010). A jugoszláv UDB a határon átnyúló hírszerző tevékenységre előszeretettel szervezett be – többnyire erőszakkal – muravidéki magyarokat is (KOVÁCS A. 2011b). Sztálin 1953-ban bekövetkezett halálát követően a magyar-jugoszláv kapcsolatok normalizálódni kezdtek. Az 1956-os események miatt azonban újra megszakadtak a kapcsolatok a két állam között és majd csak az 1960-as évek dereka táján éledtek fel újra.

Rögtön a Kominform-vita kitörését követően, a jugoszláv hatóságok a túlnyomó többségében magyarok által lakott Petesháza település összes magyar lakóját kitelepítették tűz- és robbanásveszélyre hivatkozva. A kitelepítés alatt húzódtott a korabeli Jugoszlávia legnagyobb kőolajmezője, magán a településen és környékén pedig kőolaj-kitermelés folyt. A kitelepítés valódi oka azonban nagy valószínűséggel a Jugoszlávia és a Kominform tagjai közötti éles ellentétekben keresendő, ami többek között a jugoszláv-magyar viszony kiéleződéséhez is vezetett. A jugoszláv, illetve a szlovén hatóságok feltételezése szerint a magyar állam kihasználhatta volna a petesházi magyar kisebbséget a településen található kőolaj-kitermelési berendezések elleni szabotázsra. Ezért preventív megoldásként a település lakosságának kilakoltatása, illetve eltávolítása mellett döntöttek (MIKOLA, M. 2009).

A falu lakosságának kitelepítését két ütemben hajtották végre. Az első kilakoltatások során a kőolajtermelő vállalatnál szolgálatban nem lévő családokat telepítették ki. Ez az első hullám volt a legbrutálisabb, mivel a kilakoltatásra ítélt családok (elsősorban a kitelepítést elsőként megélő családok) megpróbálták ellenállni. Az ellenszegülőket az államvédelmi hatóság tagjai az alsólendvai börtönbe zárták. Ezt követően már könnyebben ment a kitelepítés, mivel a többi család már nem tanúsított ellenállást. A második hullámra 1949 márciusában került sor, amikor a kőolajtermelő vállalatnál dolgozó petesházi személyeket és családtagjaikat telepítették ki. A kitelepített családok a környező magyar településeken húzták meg magukat, vagy az Alsólendvát és a szomszédos településeket északról határoló Lendva-hegy különböző részeinek pincéiben telepedtek le. A kitelepítés során 215 petesházi családot űztek el az otthonából, akik 169 lakóházat hagytak hátra. Az épületeket és a földet a kőolajtermelő vállalat kisajátította. Az 1950-es évek első felétől – a Kominform-vita enyhülésével párhuzamosan – a petesháziai többsége visszatérhetett eredeti lakóhelyére, az 1960-as évek elején pedig kárpótlást is kaptak a vállalattól (KOVÁCS A. 2011b).

A felsorolt események természetesen mély nyomot hagytak a muravidéki magyar közösségben, elsősorban az anyaország és a kisebbség kapcsolatára voltak negatív hatással.

A kétnyelvű oktatás bevezetése 1959/60-ban

A második világháborút követően Muravidéken az oktatás a két világháború között ismert formában, vagyis párhuzamosan magyar és szlovén tagozatokban folyt. Az 1950-es évek elejére azonban már megmutatkoztak a kisebbségi magyar oktatás nehézségei. A magyar nyelvű tagozatok ugyanis nem biztosítottak kellő szlovén nyelvi ismereteket a továbbtanuláshoz. Ennek okait elsősorban a magyar tanerő alacsony szakmai ismereteiben kell keresni. Magyar tannyelvű iskola, ahol viszont továbbtanulhattak volna a muravidéki magyar tanulók, csak a Vajdaságban akadt. A nagy távolság miatt a muravidéki magyarok számára a vajdasági magyar iskolák elérhetetlenek voltak. Mindezen okok következtében a magyar tagozatok lassan elnéptelenedtek, mivel a magyar szülők gyermekeik jövőjét szem előtt tartva célszerűbbnek látták őket a szlovén tagozatba járatni. Az 1950-es évek második felétől viszont egyre komolyabb problémát jelentett a magyar gyerekek beíratása a szlovén tagozatba. A nehézségek megoldását végül is az illetékes szervek a kétnyelvű oktatási modellben vélték felfedezni. Ettől a modelltől várták, hogy lehetővé teszi majd az emberek egymás közötti kommunikációját és széles körű lehetőséget nyújt majd a magyar nemzetiség fejlődéséhez. Végül is az 1959/60-as tanévben vezették be a muravidéki iskolákban a kétnyelvű oktatást. Azóta Muravidéken kétnyelvű (szlovén-magyar) oktatás folyik, ami több reformot is megért a bő 50 évvel korábbi bevezetése óta. A szakemberek véleménye abban eltér, hogy a bevezetett kétnyelvű oktatási modell lett volna az egyedüli lehetőség a muravidéki magyar oktatás szempontjából, abban azonban már egyetértenek, hogy ma már Muravidéken az említett oktatási formának nincs alternatívája (BENCE L. 2011).

Érdekközösségek megalakulása 1975-ben és Szlovénia 1991-es önállósodása

A muravidéki magyar kisebbség önálló szervezetségének modern kori története 1975-ig nyúlik vissza. A Szlovén Szocialista Köztársaság 1974-ben elfogadott alkotmányának értelmében 1975. március 11-én megalakultak a Lendvai Községi és Muraszombat Községi Magyar Nemzetiségi Művelődési, Oktatásügyi Önigazgatási Érdekközösségek. Az érdek-

közösségek a magyar kisebbség, vagy magyar nemzetiség legitim közigazgatási szervei lettek. Legfontosabb feladatai közé tartoztak a kétnyelvű oktatás szervezeti, anyagi támogatása és a nemzetiségi sajtó – Népújság és rádió – helyzetének rendezése. Szintén fontos feladatai között szerepeltek a könyvtárak fejlesztése, valamint az anyanemzettel való kapcsolattartás. Az 1989-es alkotmánymódosítások értelmében Szlovéniában megszűntek az érdekközösségek, ami azonban az alkotmány által is elismert olasz és magyar kisebbségre nem vonatkozott. Egy évvel később, 1990-ben a két érdekközösség, a lendvai és a muraszombati átalakult. Helyettük egyrészt megalakult a központi, a Muravidéki Magyar Nemzeti Öngazgatási Közösség, valamint a két községi (járási) magyar nemzeti öngazgatási közösség. Röviddel később, 1993-ban a politikától különvált a média a Tájékoztatói Intézet létrehozásával, amelynek a hatáskörébe tartozik a muravidéki magyar hetilap, a Népújság kiadása és terjesztése. Egy évvel később, 1994-ben a kultúra is különvált a politikai tevékenységtől azáltal, hogy megalakult a Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet.

Az 1994-ben újonnan alakuló szlovén önkormányzati rendszernek köszönhetően a muravidéki magyarság is új szervezeti formában kezdett el működni. Ekkor alakult ki a magyar közösség ma is érvényes szervezeti formája, működésének jogi háttere (KIRÁLY J. 2010).

Az 1991-es szlovén önállósodást csak annyiban érintenénk, hogy a muravidéki magyar közösség, közösen a szlovén állam többi állampolgárával, szerencsésen került ki a Jugoszlávia szétesését követő háborúkból és a vajdasági és horvátországi magyarságtól eltérően a muravidéki magyar közösség békésen vészelté át a háborús konfliktusokat.

Összefoglaló

A muravidéki magyarság 20. századi zaklatott, fordulatokkal teli történelmének 9 sorsdöntő eseményét mutattuk be. A sorsfordulók sorát az első világháborút követő határ-módosítások jelentették, melynek során az egykor Zala és Vas megyékhez tartozó, az ott egy tömbben élő magyarság részeként élő muravidéki magyar közösség kisebbségi sorba került. Közvetve jelentős mértékben hatott az Alsólendva környékén élő magyarokra a két világháború között végrehajtott délszláv kolonizáció, valamint a tengermellékről és az Isztriából származó telepések internálása Sárvárra a magyar hatóságok részéről 1942 nyarán. A Délvidék 1941-es visszacsatolása újabb sorsfordulót jelentett a Muravidéken élő magyarok számára, ahogy az 1945-ös visszarendeződés is, amikor több atrocitás érte az itt élő magyarokat. Jugoszláviának a Kominformból való kizárása 1948-ban súlyos következményekkel járt a jugoszláv-magyar határ mentén élő magyarságra, elsősorban a magyar-magyar kapcsolatokra. Az ezt követő események – kétnyelvű oktatás bevezetése, valamint az érdekközösség megalakulása – azonban már pozitív irányba mozdították a muravidéki magyarság életét.

KOVÁCS ATTILA

Inštitut za narodnostna vprašanja – Etnikai Kutatóintézet, Ljubljana
attila.kovacs@guest.arnes.si

IRODALOM

- BENCE L. 2011: A kétnyelvű oktatás története. – In: KIRÁLY J. (szerk.): 50 éves a kétnyelvű oktatás a Muravidéken. Magyar Nemzetiségi Tájékoztatói Intézet, Lendva. pp. 13–57.
GÖNCZ L. 2001: A muravidéki magyarság 1918–1941. – Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, Lendva. 368 p.

- GÖNCZ L. 2006: Felszabadulás vagy megszállás? A Mura-mente 1941–1945. – Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, Lendva. 312 p.
- KIRÁLY J. 2010: A muravidéki magyarság önálló szerveztségének 35 éve. – In: KIRÁLY J. (szerk.): A Szlovéniában élő őshonos nemzeti kisebbségek szerveztségének 35 éve. Magyar Nemzetiségi Tájékoztatási Intézet, Lendva. pp. 11–22.
- KOVÁCS A. 2004: Földreform és kolonizáció a Lendva-vidéken a két világháború között. – Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, Lendva. 461 p.
- KOVÁCS A. 2006: Številčni razvoj prekmurskih Madžarov v 20. stoletju. – Razprave in gradivo 48–49. pp. 6–38.
- KOVÁCS A. 2011a: Dobronaki életképek a 20. század első feléből – Podobe iz življenja Dobrovnika v prvi polovici 20. Stoletja. – Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, Lendva. 240 p.
- KOVÁCS A. 2011b: Jugoszlávia Kominformból való kizárásának (ki)hatásai a jugoszláviai magyar és a magyarországi szlovén kisebbségre. Muravidéki és Rába-vidéki példák. – In: KUPA L. (szerk.) Görbe háttal: interetnikus konfliktusok Közép-Európában a múltban és a jelenben. Tanulmányok. Virágmandula Kft., Pécs. pp. 125–136.
- MIKOLA, M. 2007: Dokumenti in pričevanja o povojnih koncentracijskih taboriščih v Sloveniji. – Ministrstvo za pravosodje Republike Slovenije, Ljubljana. 307 p.
- MIKOLA, M. 2009: Dokumenti in pričevanja o povojnih izgonih prebivalstva v Sloveniji. – Študijski center za narodno spravo, Ljubljana. 212 p.
- RITTER L. 2010: Titkos háború Magyarország és Jugoszlávia között. – História 1–2. pp. 48–52.
- ROMSICS I. 2012: Magyar sorsfordulók 1920-1989. – Osiris Kiadó, Budapest. 231 p.
- VALENČIČ, S. 1992: Internacijsko taborišče Sárvár. – GP »Pomurski tisk«, Murska Sobota. 89 p.
- VARGA S. 1994: A szlovénia magyarok II. – Honismeret 23. 3. pp. 17–19.
- VARGA S. 1995: A szlovéniai magyarok műkedvelő tevékenysége 1920-1970. – Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, Lendva és a Hazánk Könyvkiadó, Győr. 135 p.